

חטא המרגלים - אז והיום

התורה מאריכה לספר ולפרט לנו על חטא המרגלים, כנראה משום שזו נבואה שהוצרכה לדורות (מגילה י"ד). ובאמת כך מבאר **הגאון מווילנא** שלקראת הגאולה חטא המרגלים חוזר ופוגע במיוחד בתלמידי חכמים:

ובעונותינו הרבים, רבים הם החוטאים חטא גדול של "וימאסו בארץ חמדה", גם **רבים מתופשי התורה לא ידעו ולא יבינו שנתפשו בחטא המרגלים**, נסחפו בקליפת חטא המרגלים¹... מה גדול הוא הכאב של העובדא שרבים מאחינו בית ישראל... אשר התכוננו בהתלהבות לנסוע לאר"י כמצות רבינו הגר"א ונתקרו דוקא ע"י כמה מתופשי התורה אשר לא ידעו ולא יבינו, וזאת מה שכתב רבינו: כי בקיבוץ גלויות יגבר הסטרא אחרא ר"ל, וזאת מה שנאמר במדרש כשישראל יוצאים מהגלות עמלק מזדמן להם בדרך. וזהו כח הטומאה אשר על זה נאמר "אשר קרך בדרך", מה חזק כוחו כח השטן שהכניס דעה כוזבת גם בתופשי התורה לעכב את הגאולה, **הרי המרגלים היו גדולי ישראל והשטן השיאם ר"ל** (קול התור תחילת פרק חמישי)

וכך גם כתב **רבי אליהו גוטמאכר** שהשטן פוגע במיוחד בצדיקים בעיקר כשמדובר בארץ ישראל:

נמצא בתהילים (קב): "עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה וגו'. ועיין ספורנו שם שנגלו לגלות מחמת מאיסת הארץ ובתיקון זה יבוא הגאולה. כתיב בתהילים (פה) "רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב". ואיתא בילקוט בתיקון המתנות, ואז ושבת שבות יעקב באין זכות הרבה. ואיתא **באלשיך ועקדה** שניהם אומרים יחד, "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור". שקשה, למה כפל תיבת "אזכור" פעמיים שוב בסוף, הא בזה התחיל הקרא? אך, אמר הקב"ה: הייתי זוכר זכות אבות ולא הגליתי אותם, רק הייתי מעניש אותם במקומם. אבל "והארץ אזכור" העלובות שעשו לארץ במניעת שמיטות ומתנות בארץ בלי מציאות למחול, לכך צריך פיתוי האדמה. וגם בשכל האנושי הוא לעשות לפדות האומה התחלה ממנו, ושוב יגמור ה' ויש לראות גודל התכלית בזה, **שהקליפה גובר גם בצדיקים היותר גדולים**, לבטל הטוב הזה, יען שכל כח הקליפה תלוי בגלות, ובביטול הגלות יבוטל כמאמר הגמרא סוכה יג. (אולי כוונתו דף נב. שמבואר שם שיצה"ר וגלות הם בין ד' דברים שהקב"ה מתחרט עליהן, ומכאן שיש שייכות ביניהן) (מכתבו הובא בשו"ת נפש חיה או"ח לאחר סימן א)

והשאלה היא מדוע זה קורה, הרי המרגלים הם תלמידי חכמים וגדולים? למה השטן גורם לתלמידי חכמים להתנגד לציונות?

סיבות רבות ועמוקות נתבארו בחז"ל מדוע חטאו המרגלים למרות גדלותם. **הרב יששכר טייכטל** מבאר עפ"י חז"ל שהיו למרגלים נגיעות אישיות שהשפיעו עליהם:

עוד כתב שם המגיד מישרים, דמשום זה בחר רק בגדולי תורה ולא בנשיאים של חנוכת המזבח, משום חשש שימעלו בשליחותם. ואעפ"כ לא הואיל משה בזה, ואף שהיו הגדולים ביותר בתורה- מעלו בשליחותם, וכמבואר בזה"ק ובשל"ה- משום נגיעת עצמם שהיו יראים ואמרו: במדבר ראויין הם להיות נשיאים וכשיכנסו לארץ- יעשו נשיאים אחרים, עיי"ש. **זוהי יהיה לנו למוסר השכל, דאף היותר גדול בתורה**

¹ המשך שם - בכל מיני סברות כוזבות ותואנות שוא ומדוחים, גם מכסים את סברותיהם בדעה המופרכת שאין מצות ישוב ארץ ישראל נוהגת בזמן הזה, דעה זו שכבר הופרכה עפ"י גאוני עולם ראשונים ואחרונים, המרגלים האלה רוצים להיות יותר גדולים מרבותינו תנאים ואמוראים שקבעו ששיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, ורבינו הרמב"ן זיע"א שקבע את מצות ישוב אר"י במצות עשה שבתורה... ורבינו בעל התוספות יו"ט שלפני הגאולה תהיה אתחלתא כמו שהיה בימי כורש... וכן רבינו השל"ה הקדוש (שער האותיות) המבאר את גודל מצות ישוב אר"י בכל עת ובכל זמן לא פסקה הקדושה של מצוה אף לרגע אחד ומי גדול לנו בכל הדורות האחרונים כרבינו הגר"א קדוש ישראל אשר בדברים חוצבים להבות אש האיץ בתלמידיו לעלות לאר"י ולעסוק בקיבוץ גלויות והרבה לזרז את תלמידיו להחיש את קץ המגולה לקרב קץ הגאולה ע"י ישוב א"י, כמעט בכל יום דבר אלינו רבינו ברית והתרגשות כי "בציון וברושלים תהיה פליטה" ולא לאחר את המועד... ועי' לטעמים נוספים בספר **אם הבנים שמחה** עמ' לח, קפה (נגיעה עצמית), רכה (גדולי ישראל לא יודעים בצערם של ישראל)

ובצדקות לא יאמין לעצמו כשמתנגד לתנועת בנין הארץ, שרק לשם שמים הוא מתכוון, כי ודאי אינו יותר גדול בתורה ובצדקות מהנשיאים ששלח משה, ואעפ"כ מעלו בשליחותם מנגיעת עצמם (אם הבנים שמחה עמוד 70).

כמו כן הוא בזמנינו, אפילו רבנים ורביים וחסידים- לזה יש רבנות טובה, ולזה אדמו"רות טובה, ולזה עסק טוב או פאבריק (בית חרושת), טוב או משרה טובה ונכבדה עם סיפוק גדול, אשר מורא עולה על ראשם- אם ילכו לארץ ישראל יתרופף מצבם... ואנשים כאלה המה משוחדים ע"י הנגיעה הזו הטמונה עמוק בלבם עד שאינם יודעים בעצמם שהנגיעה דוברת מלבם... (אם הבנים שמחה עמ' לו).

אף על פי כן כתב **הרב אליהו דסלר** בעניין נגיעות עצמית, שאינה מכסה לגמרי מהאדם את דרך האמת:

אין הנגיעה מכסה לגמרי את האמת. תמיד האדם מכיר ומזכיר לעצמו את דרך האמת גם אם כעת בחר בדרך השקר (מכתב מאליהו א עמ' 61).

באופן אחר, ניתן להוסיף הסבר עפ"י הגישה הכללית הפסיכולוגית שמסבירה מדוע קשה לאנשים רבים להביא דברים למימושם, וזאת בגלל הפחד מאובדן המשמעות והמתח לאחר מימוש הדבר. כאשר צריכים להגיע למצב של מימוש, מגיעה הסתה מהנקודה המרכזית שצריכה להתממש. וכך מברר **השפת אמת** את חטא המרגלים:

איתא מחלוקת בגמרא אי תלמוד גדול או מעשה גדול, ואמרו: תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. והיינו הלומד על מנת לעשות הוא גדול מהמעשה, ודור המדבר היו בחינת מילולא ונקראו ראשי בני"י כי התורה היא ראשית. אכן כתיב: "טוב אחרית דבר מראשיתו" והמרגלים היו דבקים בתורה. אבל **הלימוד צריך להיות מביא לידי מעשה** שנקרא אחרית טוב, שכן היה דור המדבר וקבלת התורה הכנה לארץ ישראל שהוא בחינת עובדא. וכדאיתא: האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו. והמרגלים טעו בזה (שפת אמת שלח תרמ"ז - תרמ"ח ד"ה במדרש).

הסבר נוסף הוא מפני שהמרגלים היו רוחניים, כפי שכתב **הרב יששכר טייכטל**:

יש לדון את אותם החרדים שעמדו מרחוק לכף זכות, שעשו זאת מחמת זהירות יתירה דהיה בהו, מחמת היראה שאולי לא יהיה בשלימות רוח התורה כדבעי למהו²... וכה היו מפיצים שגויה ושטנה בעולם החרדי נגד הכת שנתנו לבם לבנות את ארצם על תילה, וממילא גרמו בזה גם מיאוס לארץ חמדה, ונפלו בעבירת המרגלים... ומה היה סופם של המרגלים - שגרמו עי"ז בכיה לדורות. וכן הם עוד הוסיפו בכיה על בכיה, והגענו למה שהגענו היום, שבבית ישראל ראינו שערוריה על שערוריה ובכיה על בכיה, וכל זה מפני שמאסנו בארץ חמדה (אם הבנים שמחה עמוד כ - כב).

וכך כתב גם **הרב שלמה וולבה** שהיה מגדולי המשגיחים החרדים בדורנו לאחר מלחמת ששת הימים:

לדעת מנהיגי יהדות התורה היה יסוד המדינה מוקדם מידי... תלמידי הרב קוק זללה"ה רואים במדינה את האתחלתא דגאולה ולכן התלהבו מרעיון יסודה. כמובן

² המשך שם - אבל ימחלו לנו ששכחו את דברי רבנו החסיד בחובת הלבבות (ח"א עמ' מט עם פי' לב טוב): "מן הזהירות - שלא תרבה להיזהר". וכתב שם, שאם היה כל מתעסק בענין מעניני הטובה שותק ועומד עד אשר יוגמר כל רצונו, לא היה אדם עושה דבר. ואילו היה כל מי שרוצה למלאות לו כל מידות הטוב ולא יכול להשיגם מניח מה שיזדמן לו מהם, היו כל בני אדם ריקים מן הטובות וחסרים מן החמודות, והיו שבילי הטוב שוממים ומעונות החסד היו נעזבים... וממש קוימו דבריו באלו החרדים, שעמדו מרחוק לחברת הבנין מחמת הזהירות היצירה דהיתה בהו, דעתה אנו ריקים מן הטובות, ושבילי הטוב שוממים ונעזבים מן מעונות ההצלחה, שהיה בידינו להציל אלפי אלפים מישראל שנהרגו בעוה"ר וגם מתו מיתות משונות ר"ל, לאלפים ורבבות, וממש נתקיימה בנו נבואת ירמיהו: "אהלי שודד וכל מיתרי ניתקו, בני יצאוני ואינם".

גם הם אינם מעלימים עיניהם מהכוונה החילונית של מייסדיה ומהתוצאות שלה. אך הם רואים בקשיים אלה את חבלי הגאולה שהם בלתי נמנעים, ומקווים כי התקרבותם אל המחנה החילוני ועזרתם הפעילה בכל שטחי המדינה תביא לידי קירוב ללבבות כזה, שהמחנה החילוני ישתכנע בסוף מאמיתת וצדקת המחנה הדתי ויקבלו ברצון את עול מלכות שמים. **רוב גדולי התורה אינם שותפים לאופטימיות זאת**, ולהיפך, הם חששו וחוששים כי במקום שהצד הדתי ישפיע על החילוני, הוא יימצא מושפע מהם ויילחץ מוויתור לווייתור בענייני הלכה אשר כל ויתור אסור בהם (בין ששת לעשור עמוד ע).

מכאן, שחשש המרגלים היה משום שהיו צדיקים "יותר מדי", ועל צדיקות שכזו נאמר (קהלת ז טו): "אל תהי צדיק הרבה", ואמרו חז"ל (קהלת רבה ז טו): "אל תהי צדיק הרבה יותר מבוראך", שהרי הקב"ה היה מודע היטב לסכנת הנפילה הרוחנית בכניסה לארץ, ואע"פ כן קבע קודם יציאת מצרים: "והבאתי אתכם אל הארץ..." (שמות ו ח). בעומק ניתן להסביר שחטא המרגלים היה חוסר באמונה, כמאמר ה' למשה (במדבר יד יא): "עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבך", וכמאמר דוד בספר תהילים (קו כד): "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו" - חוסר באמונת הייחוד. כלומר, אם הקב"ה הוא "אחד" אז הוא מתגלה בכל, ולכן המימד הארצי המעשי - הפוליטי, הכלכלי, בטחוני וכו' חייב להיות בתוך תפיסתו של המאמין השלם. על מנת להבין זאת, עלינו להיזכר בתהליך בריאת העולם. בכתבי **האריז"ל** (שער ההקדמות דף ו ב - ז א) מתבאר שבריאת העולם חידשה מציאות גשמית, עולם הזה, מציאות שמעלימה את האלוקות בקרבה, הבריאה חידשה את מציאות הכלים שמקבלים בתוכם את האור האלוקי, כלומר בעת הבריאה נתהוו אורות וכלים, נשמה וגוף, העוה"ז גילה בתוכו את האור האלוקי. כאשר חטא אדם הראשון נוצר פירוד בין העולם הזה למקורו - האור האלוקי, בין עץ החיים - בחינת התורה, בחינת עץ יהודה לעץ הדעת - בחינת המעשה, בחינת עץ אפרים. ומוסיף **הרמח"ל** שסוד הגאולה תלוי בחיבור השלם של עץ החיים ועץ הדעת, הפנימיות והחיצונית, הרוחני והגשמי, התורה והמעשה בארץ ישראל:

דע כי מאז חטא אדם הראשון התהלכו הדברים בעולם בדרך שבו יהיו נתקנים כל הקלקולים אשר נמשכו מחטאו. והנה מאז הוכן התיקון בסוד שני המשיחים. ופירוש הענין - כי **עץ החיים ועץ הדעת הם סוד הפנימיות והחיצונית שהיו צריכים להתחבר בחיבור גדול**... ונמצא בכאן שנים צריכים תיקון: אחד - החיצונית, שיוכל להתחבר בו הפנימיות. ואחד - הפנימיות, שיתחבר בחיצונית... ובהגיע עת להכנס בעוביה של קורה באלה התקונים, והיינו ביעקב שהוא בחיר שבאבות ומעין שופריה דאדם (ב"מ פד), משם והלאה נמצא עניין שני המשיחים האלה הולך ומזדמן... והתפשטות הדבר עד יוסף, שלו ניתנה בחינה זו של משיח בן יוסף לתקן. וליהודה בחינת משיח בן דוד (גמ' הרמח"ל ע"מ קא).

מכאן **שתפקידים של עם ישראל לעשות מהארץ - שמים, להכניס קדושה לחיים הארציים, לרוממם ולקדשם**, לגלות שה' נמצא בכל, שמלכותו בכל משלה, שהוא אלוקינו בשמים ובארץ, לחבר את העולם השמימי עם העולם הארצי, לגלות את אלוקותו בשמים ובארץ - כל זאת דרך התורה ומצוותיה כדבריו של **השפת אמת**:

כי בני ישראל כמו שהמשיכו התורה מן השמים לארץ בדור המדבר, כן בארץ ישראל היא העלאת ארץ לשמים (שפת אמת שלח תרמ"ט ד"ה במדרש לך אכול).

האריז"ל (עץ חיים שער לב פרק א) מלמד אותנו שדור המדבר היה דור של "הארת לאה", דור דעה שעניינו קבלת התורה, האלוקות כפי שהיא במרומים, דור שחי חיים רוחניים וניסיים וזכה לגילוי שכינה ממשי בקריעת ים סוף (מכילתא דרבי ישמעאל, בשלח, מסכתא דשירה ג). לעומת "הארת רחל", שעניינה האלוקות שמתגלה בעולם הזה (רמח"ל כללים ראשונים כלל לב). מדרגת דור המדבר היא שגרמה להם להתנגד לחיים הטבעיים בארץ ישראל (מהר"ל חידושי אגדות, סוטה לד). כאשר דור המדבר לא מחוברים לבחינת רחל התוצאה היא מאיסה של העולם הזה, ויתכן וזוהי הסיבה מדוע דווקא תלמידי חכמים אינם אופטימיים בנוגע להצטרפות לתהליך חזרת האומה לארצה וראייתה כתקופת אתחלתא דגאולה, [וכתב ר' **צדוק מלובלין** (צדקת הצדיק אות צה) שדור המדבר יחזור להיות בדורו של משיח], זאת משום שהיה קשה להם להיות בבת אחת גם אישיות רוחנית וגם אישיות ארצית, לחבר את הנשמה העליונה עם הגוף והלבושים, את התורה הרוחנית עם חיי המעשה בארץ ישראל. וכבר ידועה שיטת **החת"ם סופר** בנוגע לעבודה המעשית בארץ ישראל:

נראה לענ"ד: רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא "ואספת דגנך" אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין, שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה צייתה התורה "ואספת דגנך". "ובועז זורה גורן השעורים הלילה" משום מצוה. וכאילו תאמר: לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, הכי נמי לא יאמר: לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. ואפשר אפילו שארי אומנויות שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצוה (שו"ת חת"ס סוכה לו; ועי' מה שכתב על כך באם הבנים שמחה פרק שלישי אות לב).

ונסיים בנבואה העתידה של יחזקאל שנזכרה במהרה להתגשמותה, על החיבור בין עץ יהודה לעץ אפרים, שהוא סוד החיבור בין עץ החיים לעץ הדעת, חיבור רחל ולאה, חיבור בין הארת התורה להארת ארץ ישראל:

(ז) ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו: (ז) וקרב אתם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך: (יח) וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך: (יט) דבר אליהם כה אמר אדני ה' הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד: (כ) והיו העצים אשר תכתב עליהם בידך לעיניהם: (כא) ודבר אליהם כה אמר אדני ה' הנה אני לקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם וקבצתי אתם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם: (כב) ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד: (כג) ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם ובכל פשעיהם והושעתי אתם מכל מושבתייהם אשר חטאו בהם וטהרתי אותם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים: (כד) ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו ועשו אותם: (כה) וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עליה המה ובניהם ובני בניהם עד עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם: (כו) וקרתי להם ברית שלום ברית עולם יהיה אותם ונתתים והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם: (כז) והיה משכני עליהם והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם: (כח) וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם.